

آثار گذشته

يك نظر بیودجه و احصائیه وزارت معارف ثابت میکند که دولت شاهنشاهی ایران چه اهمتami در نگاهداشت آثار قدیم دارد؛ از طرفی باتوسعه اداره عتیقات و تنظیم تشکیلات آن موجب پیشرفت شناسائی آثار باستان را فراهم آورده و هیئت های علمی خارجه را در کنجکاو و حفر تلال قدیم یآوری کرده و سالی مبلغی صرف ترمیم ابنیه ویران و خرید اشیاء گرامی قدیم میکند و موزه بزرگ و با شکوهی برای نمایش آثار عتیق ساخته است. از طرف دیگر بوسیله اداره انطباعات و وسائل جمع آوری و طبع و تصحیح کتب پیشینیان را فراهم میآورد. لکن این همه اهتمام و مراقبت کافی نخواهد بود که در برابر حوادث سدی استوار کنیده همه یادگارهای قدیم را بکلی از دستبرد فنا و زوال صیانت کند. اکثر یادگار گذشتگان بحکم این سیر طبیعی در شرف محو گشتن است؛

چنان برف گدازان بر سر کوه که هر ساعت از او چیزی شود کم این پیش آمد منحصر بایران و ممالک شرق نیست؛ از دیر زمانی در ممالک اروپا پیدا شده است و اکثر دانشمندان آن کشور در عین اینکه از مزایای تمدن جدید بهره مند و شاگرد از فقدان آثار پیشینیان متأسف و دل تنگ هستند و اینکه اغلب سیاحان و مستشرقان با حسرتی هر چه تمامتر بانبیه و آثار قدیم شرق مینگرند ازین جهت است که خود فاقد آن شده اند و اکنون درین خشتهای خام مانند پیران دل آگاه رخسار ایام جوانی خود را می بینند و لذت میبرند.

خوشبختانه دولت بیدار ما چنانکه گفتیم تا آنجا که میسر بوده سعی بلیغ کرده است تا آثار کهن و یادگارهای سابق از دستبرد نیستی مصون بماند و هر روز بیشتر درین راه کوشش دارد و مایل است که بنابر روش دیرین ایرانیان هم میراث نیاکان را نگاهدارد و هم حاصل اکتسابات جدید و مفید را بجانب خود بکشد و چنانکه همیشه بوده است مجموعه قدیم و جدید باشد و این فکر بنا بر رأی منصفان همه عالم مقدمه نیل بهر کمالی است.

ولی چنانکه گفته شد دیوارها را با مرمت، اشیاء را با خریداری و جمع آوری، کتب را با طبع و نشر میتوان نگاهداشت اما چیزهای دیگر هست که علاوه بر مراقبت دوات در نگاهداری آنها بر هر فرد دل آگاهی از هموطنان نیز واجب است که هر قطعه از این کلیم را بتواند از غرقاب نجات بخشد و این کار را نه برای پاداش و چشم داشت مادی بکند بلکه بنابر شیوه نیاکان قریه لوجه الله و طلباً لمرضاته باید این امور را انجام دهد که از همه کارها ثوابش بیش و خیرش شاملتر است. از آنجمله لغات محلی است.

بر کسی پوشیده نیست که اختلاف لغات در اقوام علیی دارد از آنجمله یکی روابط مکانی و اوضاع جغرافیائی است. قومی در میان کوهستانی واقع شده است البته چون کمتر معاشرت با همسایگان میکند زبانش محفوظ میماند و سیری مخصوص مینماید؛ امروز که وسائل نقلیه تند رو موانع مکانی را بر طرف کرده است البته روزی خواهد رسید که زبانها بیکدیگر نزدیک شده الفاظ کهن چون مفهوم همسایگان نخواهد شد از میان میروند با هر کلمه که از دست برود یک قطعه از تاریخ محو میشود و با هر قطعه از تاریخ که یاره شود رشته ای از رشته های حیاتی جامعه گسیخته گردیده است.

خوشبختانه فرهنگستان ایران در صدد برآمده است که از مامورین دولت در ولایات و دانشمندان و علاقه مندان نقاط مختلفه مملکت استمداد کند و آنان را با ارسال دستورالعملی هدایت نماید تا هر کس بقدر همت و علاقه و وقت خود درین راه بکوشد و مجموع اکتسابات خود را بمرکز بفرستد تا بوسیله مردمان متخصص در فرهنگ بزرگ وارد شود؛ در ضمن این دستورالعمل علاوه بر فراهم آوردن لغات و اصطلاحات دستوری برای گرد نمودن حکایات و روایات و اشعار و تصنیفات هر محل و شرح ابنیه و آثار قدیم و افسانه های مربوط بآنها و توصیف عادات و رسوم و لباس و عقائد هر جا ذکر میشود تا در اندک زمانی آنچه در شرف محو شدن است فراهم بیاید و فواید بزرگی که در این کار هست از دست نرود.

امروز بایسرفت تمدن درخشان جدید و پیداشدن آلات و اسبابهای نوین تغییرات و تبدلاتی در جهان ظاهر شده است که مؤسسات قدیم و اصول عتیق در برابر آن نمیتوانند پایداری کنند؛ ناچار باید کسانی که پی باهمیت آثار قدیم برده اند آنها را از این آفات قهری نگاهداری نمایند. در اینصورت تمدن جدید بخانه وارد میشود که اثاث آن برجای است و مهمانی عزیز محسوب میگردد. ولی اگر تمدن جدید وقتی بیاید که خانه چون مسجد پاک و برهنه باشد مهمان صورت شاغل و مهاجم میگردد. درین تحقیقات که از اهل هر محلی میشود باید جویندگان کمال احتیاط را بخرج بدهند که گرفتار اشتباه و فریب نگردند زیرا که روستائیان و عوام الناس چون عادت باین قبیل تحقیقات ندارند بگمان اینکه پای غرضی در میان است یا بعقاید آنان میخواهند توهینی وارد کنند یا دروغ و راستی بهم میبافند و چهره حقائق را میپوشانند. یالب از گفتار میندند. پس نخستین شرط کشف مطالب جلب اطمینان اهل محل است. شرط دوم این است که از کسی بیبرسند که خود از مردم آن ناحیه و مولود آنمکان باشد و از حیث صفات اخلاقی مانند عادت بدروغ و خودنمائی و تفضیل قریه خود بر دیگران یا اثبات حقی برای خود و طایفه خود بیعیب باشد و از لحاظ مزاجی و صحتی هم توان بر او خرده گرفت. شرط دیگر سن گوینده است که البته باید پیران دنیا دیده را بر جوانان ترجیح داد. برای اطمینان از این امر باید کسیکه فراهم میآورد اسم و سن و نسب گوینده را در بیان مطلب قید کنند ادمون فرانسوی که در این کار زحمت بسیار کشیده تمام این احوال را در نقشه لسانی فرانسه قید نموده است^۱. اگر جوینده بطور سیاحت در قرا و قصبات بجمع لغات مشغول است باید قبلا در یکی از دهات که از جهت پاکی زبان و اصالت لهجه بر دیگران ترجیح دارد مسکن بگزیند و بازبان مردم آنجا آشنا شود آنگاه سایر دهات را که از حیث زبان با مقرر نخستین او اختلاف دارند بشناسد و در هر يك از آندهات بقدری که میتواند توقف کرده تفاوت لهجه آنجا را با قریه نخستین دریابد. بهترین جویندگان کسی است که پیوسته قلم و کاغذ در دست دارد و هر چه میشود یادداشت میکند منتظر نمیشود که يك رشته بخصوص را آنطور که قبلا پیش بینی میگردد است کشف کند زیرا که درین صورت گرفتار مشکلات خواهد شد؛ کارش کمتر پیشرفت میکند و صورت تصنعی بخود میگیرد و عقیده و اراده خودش هم در این کار دخالت

خواهند نمود اما اگر خالی‌الذهن و بدون نقشه قبلی شروع بکار کنند بکنجهای مجهولی مصادف میشود که بعد هر یک از آنها را ممکن است مورد مطالعه خاص قرار دهد و در دفعه نانی تکمیل کند. درین قسم تحقیقات هر قدر بیشتر مطلب یادداشت شود بهتر است بعبارت دیگر کمیت مهمتر از کیفیت است. چه بسا مطالب حقیر که در بادی نظر شخص تصور نمیکند هیچوقت بکار بیاید ولی چون بعد بوسیله اهل لغت در ردیف معلومات دیگر درآمد فواید آن ظاهر میگردد و شاید کلید حل مسائل بسیاری از قبیل تاریخ و زبان و غیره شود. پس شخص جوینده باید مانند یک صفحه حساس باشد و هر چه از غرایب شنید ثبت کند و در بدو امر منتظر نظم و ترتیب و صحت و ارتباط نشود؛ این کار را بعد باید انجام داد.

در جمع آوری افسانه‌ها و عادات و امثال سایرہ اگر بمطالعی دور از ادب یا دور از عقل برخورد نماید آن صرف نظر کنند بلکه باید در ثبت آن بکوشند زیرا که بسیاری از حقایق یاد ر لباس افسانه واقع است و عقل آنرا نمیپذیرد یا در جامعه کلمات مستهجن و زشت که فوق از آن گریز دارد.

اما علم مافوق این رعایت هاست، از هر چیز فائده میبرد.

اگر جوینده این آثار قدیم نقاشی بداند یا از عکاسی آگاه باشد بانمایش آنچه صورت پذیر است خدمتی فوق العاده کرده است. در ضبط اشعار و آهنگ‌ها اگر ممکن شود که نوت موسیقی یا تقطیعات قدیم را بکار ببرند یا تحقیقاً معلوم کنند این آهنگ بکدام دستگاه و پرده موسیقی میخورد همچنین کار را بکمال رسانده اند.

چون البته دستور جامع الاطرافی در این باب از طرف فرهنگستان ایران منتشر خواهد شد ورود در تفصیل جایز نیست، مقصود ازین بیانات آن است که دانسته شود هر فردی از افراد در برابر آثار قدیمه کشور خود وظایفی دارد که اگر انجام ندهد و روزگار آنرا محو کند تقصیری وجدانی روا داشته است که جبران پذیر نیست و بالعکس خدمتگذاران این راه علاوه بر تشویق که از فرهنگستان خواهند یافت مورد قدر دانی نسل‌های آینده ایران خواهند گشت.